

# מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

## פרשת ויקרא נדרים פג. - פו:

### פג. אינה סופגת את הארבעים.

במתני' דנזיר [כג.] מסיים בה, ר' יהודה אומר אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכת מרדות. וכ"כ הרמב"ם [בפ"ב מהל' נדרים הי"ח] וז"ל, ומכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור. וכ' ע"ז הכס"מ, ומשמע לרבינו דלאו לאיפלוגי אתא אלא לפרש דברי ת"ק. וז"ל המל"מ, ומדברי תוס' פ"ד דנזיר [כא: בד"ה לעולם] נראה דס"ל דר' יהודה פליג את"ק. [וז"ל התוס', וסיפא איצטריכא ליה למיתני לאפוקי מדר' יהודה דאמר דכי נמי היפר לה וכו' לוקה מכת מרדות. ועיין ל' הרמב"ם בפיהמ"ש שכו', ומה שאמר ר' יהודה הלכה כמותו, ומשמע לכאן דפליגי].

### פג. ואי אמרת מיפר למתענה ואין מיפר לשאין מתענה וכו' ותספוג את הארבעים.

הראשונים פירשו דמקשה משום דמשמעות הברייתא דאינה סופגת את הארבעים אפי' בזג וחרצן [שלאחר הפרה]. והגרמ"ה הקשה טובא לפירושה, וכ' לפרש, דעיקר קושית רב אסי, דכיון דר' יוחנן סבר דאין הפרה חלה רק בהצלה מעינוי ולא יותר, אפי' באותו נדר עצמו, א"כ לא שייך שתחול הפרה כל זמן שלא ידעה ממנה, שאינה מועלת לה. ודקאמר דילמא מיין וכו', משום ד"ל דנזירות שאני, דאיכא חרצנים וזגים דאין בהם עינוי כלל, ומ"מ מקיש לנדר שיכול להפר, כמו דדריש בספרי הרי [אצ"ל "הך", או "הוי"] גז"ש בכל גווני, [א"ה, לעיל ג.] יליף הפרה בנזירות מהיקשא], להכי קאמר דילמא מיין וכו' ותספוג את הארבעים, ר"ל אפי' איין שקודם ידיעתה. [יעו"ש שביאר עפ"ז כל מהלך הסוגיא].

### פג. דלמא מן יין דאית לה צערא היפר לה, מן חרצן ומן זג לא היפר לה וכו'.

בהגהות טל תורה למהר"ם אריק, הביא מהפמ"ג בפתחה כוללת לאו"ח [ח"א סי' י"ז] בשם ילקו"ש שופטים [סי' י"ג], דהא דאמרה תורה בנזיר לא יאכל ענבים הוא שהתורה עשתה סייג לדבריה. [א"ה, בילקו"ש לא מצאתי. וז"ל המס"י [פי"א] ואמרו ז"ל [שמות רבה ט"ז, י"ב] אמר הקב"ה, כשם שאם נדר נזיר שלא לשתות יין, אסור לאכול ענבים לחים ויבשים ומשרת ענבים וכל היוצא מגפן היין וכו', והבט כמה נפלאו דברי המאמר הזה וכו', שעיקר האיסור אינו אלא שתיית יין, הנה אסרה לו תורה כל מה שיש לו שייכות עם היין, והיה זה לימוד שלימדה תורה לחכמים איך יעשו הם הסייג לתורה במשמרת שנמסר בידם לעשות למשמרתה וכו', שעשתה התורה במצוה זאת של נזיר מה שמסרה לחכמים שיעשו בשאר מצוות וכו']. ולפי הנ"ל דענבים הוי סייג, א"כ מכ"ש דחרצן וזג הוי רק סייג ליין, וכיון שהותרה ביין, ממילא הותרה בזג וחרצן אף בלי הפרה, דלא שייך סייג בשביל יין כיון דיין גופא מותר, ומאי

פריך הכא, ועל כרחך דש"ס דילן, לא ס"ל כלל הא דענבים אסור משום סייג.

### פג. אמר רב יוסף אין נזירות לחצאין.

כ' הרש"ש, עיין פי' הר"ן והרא"ש, ולכאן יש לפרש, כיון דקיי"ל בנזיר [ג:] דאפי' לא נזר אלא מן החרצן או מן הזג הוי כל דקדוקי נזירות עליו, לכן לא יתכן שתשאר נזירה על חרצן וזג בלבד. [והנך ראשונים שלא הביאו מההיא מתני', אולי ס"ל דיש לחלק, דדוקא בתחילת קבלתו א"א לו לקבל מקצת נזירות, אבל הכא שכבר חיילא נזירות שלימה אלא שנתבטלה ע"י הפרה, מאי דהיפר היפר, ומאי דלא היפר כדקאי קאי, וכי היכי דאשכחן לענין משך זמן הנזירות, דבתחילת קבלתו אפי' לא קיבל אלא ליום אחד חיילא עליה נזירות שלשים יום כדתנן בנזיר [ז.], ואפ"ה אם היפר ביום ט"ו שריא מכאן ואילך. ויש לחלק].

### פג. א"ל אביי הא קרבן לחצי נזירות איכא, אלא אמר אביי וכו'.

כ' התוס' רי"ד, פירוש, אמאי תלית טעמא דאין נזירות לחצאין, תני טעמא משום קרבן, דהיכי מציא לאתויי חצי קרבן, אלא אמר אביי אין נזירות לחצאין למה, משום דאין קרבן לחצאין, שכל עיקר הטעם בעבור הקרבן הוא.

### פג. האשה שנדרה בנזיר ונטמאת, ואח"כ היפר לה בעלה, מביאה חטאת העוף ואין מביאה עולת העוף.

והרמב"ם [בפ"ט מהל' נזירות הי"א] כ' דמביאה קרבן טומאה. וכ' המל"מ, דמתני' דהכא הוא משום דהאי תנא אית ליה דבעל עוקר הנדר, אבל לדין דקיי"ל דבעל מיגז גיז, מביאה נמי עולת העוף, וכדאיתא בנזיר [כב.]. וקרבתן אשם, מדברי רש"י נראה דלא מייתי, משום דאין אשם בא אלא במקום שצריך ליכנס בנזירות אחרת, אך התוס' שם כתבו דאשם נמי מביאה. והמאירי [בסוגיין, ובנזיר כב.] פסק דמביאה חטאת העוף, אבל לא עולה ולא אשם.

### פג. בר"ן ד"ה אלא מאי. א"נ וכו' היה לה להביא קרבנות של נזירות טהרה אחר שתטהר וכו'.

הקשה במלא הרועים, הא קרבנות דנזירות טהרה אינו מביא כי אם כשיכול לימנה [אצ"ל למנות] והימים הראשונים יפלו, והך איתתא אינה יכולה לימנות עוד נזירות טהרה כיון שהבעל היפר לה. [א"ה, לכאן ס"ל להר"ן דהני ט"ו יום שמנתה מעיקרא מחייבין אותה קרבנות דנזירות טהרה, דמשהיפר לה הבעל, הוי השתא סוף נזירותה שהוא זמן הבאתם, כיון דאית לן

השתא דיש קרבן לחצי נזירות, [אלא שא"א לה להביאם עד שתטהר]. ובהך סברא גופא הוא שנחלקו הני תרי לישני ברין].

**פג: ברין ד"ה אמרי. וכיון דלא תליא טומאה בנזירות, אפשר נמי דאיתא לאיסור טומאה בלא איסור שאר דיני נזירות.**

וכ' ע"ז הרש"ש, תימה דהא תנן בנזיר [ג:]: הריני נזיר מן החרצנים וכו' ומן הטומאה, הרי זה נזיר וכו', ואו או קתני כדפי' תוס' והמפרש שם. ובאמת הוא ללא צורך [ו] אפשר נמי וכו'. לפי פירושו לעיל פג. בד"ה א"ר יוסף, וכמש"כ הרא"ש כאן. [פג]. בד"ה ואי אמרת, וז"ל, ולא שייך לשנות הכא אין נזירות לחצאין, דדוקא גבי חרצן זוג א"א לנזירות בלא חרצן, אבל אפשר לנזירות בלא איסור טומאה כנזיר שמשון, עכ"ל, ולא סיים כדמסיים הר"ן דאפשר נמי לאיסור טומאה בלא שאר איסורי נזירות]. [אבל התוס' מסיימי בה וז"ל, הילכך טומאה יש לו דין בפני עצמו, והוי נזיר מטומאה לחודה. וז"ל הרשב"א, משום דטומאה לא תליא באיסור שתית יין, כיון דמשכחת נזירות בלא איסור טומאה דהיינו נזיר שמשון, אע"ג דלא אשכחן נזיר טומאה בלא איסור יין וחרצן].

**פג: ויכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה.**

כ' השיטמ"ק בשם הרא"ם, דאין לבעלים חלק בהן, ואפי' לעני, כדאמרינן בפ"ק דגיתין [יב]. לא תלקט לעני, להזהיר עני על שלו. [ומשמע דאי לאו הך דרשא, היתה אסורה בלשו"פ, ולכא"ז צ"ב, דהא גם בלא הדרשא לא הוי בעלים, אלא דהוה שרי ליה למשקל כשאר עניים. ואולי ס"ל דאי שרי בהו, זכתה לו שדהו קודם שיזכו בו עניים אחרים. או שמא ס"ל דמתנות עניים אינם הפקר לעניים, אלא ממון עניים כמו במתנות כהונה, [יעו' בקוב"ש] [ח"ב סי' י"ז] שהאריך בזה, וס"ל נמי דממון עניים דממון עניים הוי כשותפין, [עד שיזכה אחד מהם], ומיתסרא משום חלקו, ועצ"ע].

**פג: אלמא אפשר דמיתזנא מדיליה, מכלל דבעל בכלל בריות הוא, אימא סיפא וכו'.**

המחנ"א [הל' גביית חוב סי' ג'] חילק בין היכא שהלוה אסר נכסיו על המלוה, דאין יכול המלוה לגבות חובו מנכסיו, לבין היכא שאסר הלוה הנאתו על המלוה, דיכול המלוה לפרוע ממנו חובו, דכיון דבחוביה הוא דשקיל, לא מיקרי שנהנה מן הלוה כלום, דחשיב כאילו לקחה בדמים, ובשלמי נדרים הביא בשם ס' יד שאול שהקשה ע"ז, א"כ מאי מוכיח הגמ' דבעל לאו בכלל בריות הוא, אימא לעולם בכלל בריות הוא, והא דקא מיתזנא מדיליה, כיון דלא אסרה נכסי הבריות עליה אלא אמרה קונם שאני נהנה לבריות, א"כ לא נדרה רק מה שתקבל בתורת הנאה, אבל מבעל דבתורת חוב שקלה מיניה, לא מיקרי הנאה. [ולא ניחא ליה למימר דדוקא במלוה קאמר המחנ"א משום דזווי יהיב מעיקרא וזווי שקיל השתא, משא"כ בחוב דמזונות].

וכ' ע"ז השלמי נדרים, דמ"מ קושית הגמ' מרישא לסיפא אכתי תקשי, דמרישא משמע דאפשר דמיתזנא משל הבעל, יהיה מאיזה טעם שיהיה, או משום דלאו בכלל בריות הוא, או משום דבחובה שקלה ואינו בתורה הנאה, וקשה מסיפא דיכולה ליהנות מלקט שכחה ופאה, ואם היא יכולה לאכול משל בעל, איך מותרת ללקוט לקט שכחה ופאה כמש"כ הר"ן. רק קושית הגמ' לקמן [פד]. מהא דנטולה אני מן היהודים דמדמה להך דשאני נהנה לבריות, לא יהיה קשה כ"כ. אכן כבר כ' המחבר הנ"ל דגם שם שייך לומר כן, כיון דאמרה דלא תהנה מתשמיש כל אדם, והבעל מתורת חיוב הוא משועבד לה ג"כ בחובה קא שקלה, אבל הדמיון אינו דומה כלל כמובן.

**פג: רבא אמר לעולם בעל בכלל בריות הוא וכו', מה טעם אין יכול להפר, מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה.**

הקשה בהגהות פור"י, הא קיי"ל מה שקנתה אשה קנה בעלה ומציאתה ג"כ לבעלה, א"כ איך תהנה מהם אחרי שהם של בעל, ואין לומר דמציאה

היא דוקא דבר הפקר משא"כ הכא, דא"כ מאי מקשה התם בב"מ [יב]. וכו', וגם אין לומר דהא בעלה עשיר הוא, וא"כ איך יזכה בלקט שלקטה היא וכו', [א"ה, בקרן אורה החזיק בסברא זו, [הו"ד לקמן], ולכא"ו פליגי אי מציאתה לעצמה ומינה זכי הבעל, או דתחלת הזכיה לבעל], וגם אין לומר דכיון שאם יזכה הבעל לא תוכל היא לזכות בהם [מחמת נדרה], לכן באמת אינו זוכה כלל, דהא להלן [פח]. גבי המדיר הנאה מחתנו לא משמע כן, ואולי סוגיין כר"ע דס"ל דמציאתה שלה בכתובות [סה:].

והקרן אורה כ', אין לדקדק היכי יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה לרבא, הא מציאת האשה לבעלה, וא"כ מה שלקטה שייך לבעלה והרי היא נהנית משלו, וי"ל דבכה"ג לא תקנו רבנן, כיון דאין לה ממני ליהנות, ועוד, דהבעל עשיר ואין לו זכיה בלקט שכחה ופאה, ובלא"ה נחלקו הראשונים ז"ל היכא דאין הבעל נותן לה מזונות אי מציאתה שלו.

**פג: ר"נ אמר וכו' נתגרשה יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה.**

וכ' הר"ן ושאר דקמ"ל דאחר גירושין גם הבעל בכלל איסור בריות. והרא"ש הוסיף וז"ל, ואע"ג דהשתא לא הוי עינוי נפש, הואיל ויבוא לידי עינוי נפש לכשתתגרש, מצי מיפר. וביאר בקרן אורה, דכוונתו דר"נ דמוקי לסיפא בנתגרשה ג"כ אתי לאשמועינן טעמא לרישא דאינו יכול להפר, דנהי דבעל לאו בכלל בריות הוא ומיתזנה מיניה, מ"מ כיון דלאחר גירושין תהיה אסורה בכל, שפיר הוי עינוי נפש, ואמאי לא יפר, להכי קתני דלאחר גירושין יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה. ובאמת מסתברים דבריו ז"ל [דיכול הבעל להפר עינוי נפש דלאחר גירושין], מידי דהוה אאשת איש שאמרה הריני נזירה לכשתתגרש, דאמר ר"ע לקמן [פט]. דיכול להפר.

אבל מדברי הר"ן לא משמע כן, שכ' דר"נ אינו יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט וכו', [א"ה, תיבות "מפני שיכולה ליהנות בלקט" לכא"ו צ"ב], וא"כ תקשי אמאי אינו יכול להפר מטעם עינוי נפש דלאחר גירושין, אלא דיש לחלק, דדוקא היכא דנדרה ממכר או שאר עינוי נפש דלאחר גירושין, ס"ל לר"ע דיכול להפר, אבל הכא דנדרה הנאה מבריות, והנדר חל השתא, אלא דאין בו עינוי נפש משום דמיתזנא מבעל, אע"ג דלאחר שתתגרש תהיה אסורה מכל הבריות, מ"מ לא מיקרי עינוי נפש.

ויש להסתפק, אם נשאת אח"כ, אי אסורה ליהנות מבעל השני, או שמא כל שהוא בעל לאו בכלל בריות הוא. עכ"ל הקרן אורה. [א"ה, לכא"ו ספיא דדידה דוקא בנישאת לאחר, שהיה בכלל בריות בשעה שנדרה, אבל אם חזרה ונשאת לבעל הראשון, שריא ממ"נ, דבין בשעת הנדר ובין בשעה שנהנית ממנו, לאו בכלל בריות הוא. ויל"ע].

**פג: ברין ד"ה אמר עולא. דאפי' בעל עני הוא אין יכול להפר, מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה.**

כ' הקרן אורה, לא הבנתי, דמה בין היכא דאין הבעל יכול לזונה מחמת עניות, או דאין יכול לזונה מחמת נדרה [דמסיק הר"ן ואזיל דאי מיתסרא גם בבעל, לא אמרינן דלא יפר משום שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה]. ויש לחלק.

ובעיקר טעמא דלא יפר משום שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה, הקשה הקרן אורה, כיון דאסרה הנאתה סתם מכל הבריות, א"כ מאי מהני הנאתה מלקט, הא איכא כמה מינים דליתנהו בלקט, וכי נדרה אפי' באחד מכל המינים הרי זה עינוי נפש, [כמש"כ הרא"ש סי' א' בשם התוספתא], וכ"ש הכא דאסרה עליה כל הנאות. וצ"ל דדוקא היכא דאסרה עליה אחד מכל המינים הוא דמיקרי עינוי נפש, אבל היכא דנדרה מהנאת הבריות לא מיקרי עינוי נפש כיון שיכולה ליהנות בלקט וכו', אע"ג דממילא נאסרה בשאר מינים שאינן בלקט, מ"מ עיקר נדרה לא הוי בעינוי נפש אלא הנאת הבריות.

**פג: בר"ן ד"ה רבא אמר. וקשיא טובא ולרבא מי גרעי בריות ובעל מפירות חנוני שאין פרנסתו אלא ממנו וכו', ותיריך הר"מ בר שניאזר ז"ל וכו'.**

כ' החת"ס, לדידי צ"ע מעיקרא מאי קשיא להו, דהא בהך דחנוני המקיפו לא מיירי באיש עני שמותר לו ליטול לקט שכחה ופאה, דהרי אפי' עשיר שבעשירים נמי כך דרכו לסמוך אחנוני המקיפו ורגיל אצלו, ועושה עמו חשבון לאחר זמן והוא פורע לו, וזה חנוני פורע פועליו ונותן מעות לבניו כמבואר בש"ס בכמה דוכתי, ואיש כזה בודאי לא הוא ולא אשתו הותרו בלשו"פ, וכשנדרה מהחנוני היא מסתגפת ברעב עד זמן שיטריה הבעל להביא לה ממקום אחר, ועכ"פ בין כך ובין כך לא הותרה היא ליטול מתנות עניים והוה עינוי נפש, משא"כ בשמעתין שנדרה מכל העולם, ואי גם הבעל בכלל בריות לרבא, או אחר גירושין לר"נ, או בעל עני לעולא, הותרה היא בלשו"פ, ולא ידעתי מה הרעש בזה.

[א"ה, לכאו' קושיתו על מה שהקשו תוס' [בד"ה לעולם] בשם הר"מ והרא"ש [בד"ה אימא סיפא], גבי חנוני אמאי יפר הרי יכולה ליהנות מלשו"פ, אבל הר"ן הקשה איפכא, דאפי' אם תוכל ליהנות מלשו"פ, אכתי עינוי נפש הוא, דלא גרע מחנוני המקיפו, שאע"פ שאפשר ליקח מחנוני אחר חשיב ליה עינוי נפש, וע"ז לכאו' לא מהני חילוק החת"ס].

**פג: בר"ן ד"ה ר"נ אמר. וקמ"ל דלשנתגרשה יחזור הבעל להיות בכלל איסור הבריות וכו', וכן הוא בחידושי הרשב"א ז"ל בשם התוספתא.**

וז"ל הרשב"א, ואמרו בתוספות דטעמא דמילתא משום דהיא יכולה לאסור פירות בעל אנפשה מהשתא, והלכך כיון דאפשר לה מהשתא, אע"ג דלא אסרה אנפשה אלא אחר גירושין, אפ"ה מיתסר. ומסתברא דאין צורך לכך, משום דלאסור אנפשה אפי' לאחר זמן אסרה, ואפי' בדבר שלא בא לעולם, הואיל ואדם אוסר פירות חבירו עליו כדאיתא לקמן [פה:]: ואיתא בפ' השותפין שנדרו [מו.], ותנן [ל:]: הנודר מן הנולדים וכו', ולא קשיא לן לקמן אלא כשאוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו.

**פג: בר"ן ד"ה ר"נ אמר. ואני אומר וכו', הא דגרסינן בירושלמי דנודר מיורדי הים לאחר שלשים וכו' ולאחר מכאן קודם לי יום נעשה מיושבי יבשה וכו'.**

כ' הרש"ש, לכאו' משמע דדוקא בכה"ג מותר לר' ישמעאל, אבל אם לא נעשה מיושבי היבשה עד לאחר ה' יום, אף לר' ישמעאל אסור, כיון דבהתחלת חלות הנדר היה עדיין מיורדי הים, וכן להיפך [לסברתו עתה], דאם גם בשעת חלות הנדר היה עדיין מיושבי היבשה, אע"ג דבמשך זמן הנדר נעשה מיורדי הים, מותר גם לר' ישמעאל, ולפ"ז צ"ע מש"כ לקמן, וכ"ת רב נחמן מוקי למתני' כר' ישמעאל, דהא בכה"ג דמתני' אף לדידיה שרי.

וז"ל הגראמ"ה, לא אבין דברי קדשו, הא גם לר' ישמעאל הו"ל למישרי, שכבר הגיע עת הנדר בעת שלא היה בכלל לבריות, ור' ישמעאל מודה בכה"ג, דאין הבעל מיפר בקודמין, [א"ה, לכאו' כוננתו, דהא עיקר פלוגתייהו הוה לענין הפרה כמבואר לקמן [פט.], [אלא דהירושלמי יליף מינה גם לענין מי שהיה מיורדי הים ונעשה מיושבי היבשה], ולענין הפרה כו"ע מודו דאם חל הנדר כשאינו בעלה, אף אם יעשה אח"כ בעלה, לא יוכל להפר, דזהו ממש דינא דאינו מיפר בקודמין, וה"ל לענין אם נשתנה, כהך דהכא שבשעת הנדר לא היה בכלל בריות דלא יאסר אח"כ מחמת שגירשה]. וכן להיפך, לכו"ע בנדרה קודם גירושין והיפר לה אז, מותרת לעולם. גם מאי דמשוי פלוגתא בין התלמודים, לא משכחנא כלל, דגם הירושלמי מודי לדידן דבנעשה שינוי אחר הנדר, דהולכין אחריו להחמיר ולא להקל, כגון אם ירד לים אחר הנדר, אפי' פסק אח"כ אסור לעולם וכו'. ויש לדמות דין דירושלמי לבעיית ר' ירמיה דחולין [יז.]. באברי בשר נחירה. [שהכניסו ישראל עמהם לארץ, אם היתרא דידהו [לר"ע דס"ל התם דבמדבר הוה שריין] כדקאי קאי].

ועיין בקרן אורה שהביא מה שכ' הר"ן דהך דהכא להירושלמי תליא בפלוגתא דר"ע ור' ישמעאל, וכ' ע"ז, ואין הדבר מוכרח, דהכא שאני דהנדר חל השתא, וממילא אסורה בכל הבריות אפי' שנולדו אח"כ, וה"ה בבעל אחר שנתגרשה ממנו, דגם הוא בכלל בריות, והוה כנולד אח"כ. [ולדבריו הכא לכו"ע מיתסר, היפך מדברי הרש"ש].

**פד: נטולה אני מן היהודים, יפר חלקו ותהא נטולה מן היהודים.**

כ' בשיטמ"ק, אין להקשות מכאן לשמואל דאמר לעיל [פב:]: מתוך שמיפר למתענה מיפר לשאינה מתענה, שהרי פירשנו טעמו של שמואל משום דבעל מיעקר עקר כמו חכם, ומטעם זה בטל כולו במקצתו, [יעו"ש בשיטמ"ק, ודלא כטעמא דהר"ן שם], וכי אמרינן מיעקר עקר, בנדרי עינוי נפש שמופרים לגמרי, אבל בדברים שבינו לבינה דאינו מיפר אלא לעצמו, לא אמרינן מיעקר עקר, שאינו דומה להיתר חכם דעקר, הלכך אין לנו לבטל כולו במקצתו. [ולטעמא דהר"ן שם משום דא"א להפר מקצתו בלא שיפר כולו מדכתיב "יפרנו", אולי יש לחלק ג"כ דכ"ז דוקא בעינוי נפש, דבהני כתיב יפרנו, אבל בדברים שבינו לבינה על כרחך אינו מיפר כולו, אלא לעצמו].

**פד: בר"ן ד"ה איתיביה. ואיכא נסחי דגרסי וכו', דליכא למימר נטולה אני מהנאת פירותיהם וכו', דא"כ אמאי יפר חלקו.**

וז"ל הרשב"א בשם הר"ר יונה, וא"ת ודילמא דקאמרה קונם שאני נהנית מן הבריות והיינו נטולה מן היהודים כלומר מהנאתן, נראה לי דכיון דלא הוה עינוי נפש, גם דברים שבינו לבינה לא הוה, דמאי איכפת ליה אם לא תקבל מתנות באדם. ובלישנא אחרינא כ', וא"א לומר נמי דקונם שאני נהנית מן הבריות דוקא משלהם קא אמרה, אבל ממה שיקנה הבעל מהם תהנה, לא היא, דא"כ אמאי יפר בעודה תחתיו, הא אפי' בינו לבינה לא הוה, כיון שיכול הבעל להביא לה ממקום שירצה.

**פד: וחכ"א קורא שם ואין צריך להפריש.**

כ' המאירי, לא התקינו אלא על תרומת מעשר מפני שהוא עוון מיתה, ובמעשר שני הואיל מפני שאין בו הפסד, אבל מעשר ראשון ומעשר עני ומותרין לזרים א"צ להפריש וכו', ואף מעשר עני שבו, אע"פ שא"צ להפריש, מ"מ צריך שיקרא לו שם וכו', ופירשו הטעם במקומו, מפני שמעשר עני בשנה שלישית וששית הוא במקום מעשר שני של שאר שני שבוע שהוא צריך להפריש, ותקנו לו קריאת שם, שלא להשתכח לגמרי עד שיבא להכשל במעשר שני, וכל שלא קרא לו שם, טובל את התבואה מתורת דמאי ליאסר באכילה כשאר המעשרות מדברי סופרים, שהרי ודאו טובל מן התורה, ר"ל שהאוכל מתבואה שלא הופרשו כל מעשרותיה, אפי' לא נשאר אלא מעשר עני שבה, הרי זה לוקה משום טבל, אלא שאין בו מיתה אלא כשהוא טבול לתרומה גדולה ותרומת מעשר, [ודלא כמש"כ הר"ן כאן דטבול למעשר עני במיתה].

וכן היא שיטת הרמב"ם [בפ"ט מהל' מעשר ה"ג] וז"ל, אע"פ שאין מפרישין מעשר עני מן הדמאי, צריך לקרות לו שם ואינו מפריש וכו', כדי לקבוע מעשר שני, שמעשר עני שבשלישית וששית במקום מעשר שני של שאר שני שבוע. עכ"ל. וכ' ע"ז מהר"י קורקוס, רבינו אזיל לטעמיה דסבר דטבל טובל לתרומה גדולה או לתרומת מעשר יש בו עוון מיתה, אבל טבל למעשרות אין בו עוון מיתה אלא מלקות לבד, וברייתא דסוטה [מת.]. משמע שלא חששו אלא למה שיש בו עוון מיתה, לפי שהרי רוב עמי הארץ מעשרין וכו', ולכך לא ראה להחמיר אלא בדבר הטבול לתרומת מעשר, וגם במעשר שני שאין בדבר הפסד, אבל במעשר עני לא הטריוח עליו רק כדי לקבוע השני, דאילו משום טבל אין להטריח עליו, כיון שאין בו מיתה וסמכינן ארוב עמי הארץ מעשרין, אלא כדי לקיים תקנת חכמים שתקנו להפריש השני כיון שאין בדבר הפסד, תקנו לקרוא שם למעשר עני בשנת מעשר עני, כדי שלא יתשלש בשני בשנת מעשר שני, כי העני הוא במקום השני.

**פד: ר"א סבר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני, כיון דאילו בעי מפקר נכסיה והוי עני ושקל ליה וכו'.**

הקשה הגרע"א [בתוספותיו למתני' דדמאי פ"ד מ"ג], הא ע"י הפקר לא חזי ליה, דהא איסור לא תלקט וכו' הוא חל גם על העני, כדדרשינן לא תלקט לעני וכו' להזהיר עני על שלו וכו', וא"כ הדר הו"ל גזל, ואף אם נדחוק דהעם הארץ לא ס"ל האי דרשא דלא תלקט לעני להזהיר עני על שלו, מ"מ הו"ל להש"ס למימר עכ"פ דהיינו טעמא דס"ל לרבנן דנחשדו. ובשלמי נדרים הביא מש"כ בזה המהרי"ט בתשובותיו [ח"א סי' פ"ה] וז"ל, ומיהו אם היה מפקיר בפני שלשה הוה מהני ליה לזכות במעשרות וכו', ולא דמי להא דתנן בפ"א דדמאי וכו' דדרשינן לא תלקט עני להזהיר עני על שלו, דשאני הכא דבשעה שהפריש המעשרות עשיר היה, וכשחוזר ומפקיר נכסיו, פנים חדשות באו לכאן, הגע בעצמך שבעה"ב הפריש מעשר עני ושוב ירד מנכסיו והעני, מי יהא אסור לזכות בו, הא לא שייך בזה אזהרה לעני וכו'.

עוד הביא בשם הערל"ג במכות [יז]. דאי אית ליה טובת הנאה במעשר עני, וטוה"נ ממון, קאי האזהרה לעני על שלו דוקא אם עדיין המעשר שלו שיש לו בו טוה"נ, אבל כשהפקיר כל נכסיו וגם המעשר בכלל, וכשלקחו אה"כ זוכה מן ההפקר, בזה ליכא לאזהרת עני על שלו. אבל אי אמרינן דלית ליה טוה"נ במעשר, או דטוה"נ אינה ממון, א"כ כשהפרישו נפק מרשותיה לגמרי, ואפ"ה אזהרה רחמנא, וא"כ מיתסר גם אם יפקיר נכסיו אה"כ.

**פד: כאן במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות כיון דכתיב ביה והנחת בשערין וכו'.**

פ"ה הר"ן שמניחו בגורן וכל הרוצה ליטול יטול. וכן פירש"י, וכן בתוס' כ' דהיינו כמו תעזוב [דכתיב במתנות עניים]. ובתוס' ר"ד כ' וז"ל, וכך היה עושה, כשהיה עסוק בגורן כל הקיץ של שנה שלישית ומירח תבואתו בשדה, ובאים העניים שם, מחלק להם כדתנן בשלהי מס' פאה [פ"ח מ"ה] אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב חטים וכו', ושם אין טובת הנאה, שלכל העני שהיה בא שם היה נותן.

ועיין במשנה ראשונה בהיא מתני' דפאה שהביא דברי הר"ן והתוס', וכ' ע"ז, דכיון דאיירי מתני' בגורן, אם מניחו הפקר והם באים ונוטלין, מה שייך למימר אין פוחתין, וגם מלשון הר"ש והרע"ב שכ' **כשמחלקין** מעשר בגורן לא משמע שמניחו הפקר, ומסיק דמשמע להו ד"הנחת" אינו לשון עזיבה, מדלא כתיב "תעזוב", אלא הנחה משמע נמי שנוטל בידו ומניח לפניהם, אלא שיש חילוק בין הנחה לנתינה, שבהנחה אין הנתינה נקראת על שמו, ואין לו רשות ליתן למי שירצה, אלא צריך ליתן לכולם בשוה, והיינו דאמרינן שאין בו טובת הנאה לבעלים.

[ובטעמא דהני שיעורי דתנן התם, פירשו הר"ש והרא"ש ע"פ הירושלמי, מדכתיב ואכלו בשערין ושבעו, תן להם כדי שביעה, ותמה ע"ז המל"מ [בפ"ו מהל' מתנות עניים ה"ז], דבהאי קרא דפרשת כי תבא [כ"ו, י"ב] כתיב ברישיה ונתת ללוי לגר ליתום ולא למנה, דמיירי במעשר עני המתחלק בבית [כמבואר בסוגיין], ובמתחלק בבית מסיק הרמב"ם שם דיש לו טובת הנאה לבעלים ונותנו לכל עני שירצה, [והוא מהתוספתא, דתני בה, בד"א של גורן, אבל מתוך ביתו נותן כל שהן ואינו חושש], והובא בר"ש ורא"ש שם, ועל כרחך צריכין אנו לומר דסכינא חריפא מפסקא לקראי, דרישא דקרא דונתת מיירי במתחלק בתוך הבית, וסיפא דקרא דכתיב ושבעו מיירי במתחלק בתוך הגורן]. [ולא ניח"ל למימר דהירושלמי דריש לה מקרא דפרשת ראה [י"ד כ"ט] דכתיב ובא הלוי וגו' ואכלו ושבעו, דא"כ צריך להגיה בכלוהו למחוק תיבת ובשערין].

**פד: אלמא טובת הנאה אינה ממון וכו'.**

ופירש"י דההוכחה מדרשאינן ליטול ולא מיתסר משום הנדר, [וכן הוא בנימוק"י, וכ"מ ל' הר"ן והריטב"א]. ובמורמי שדה הקשה ע"ז, היכי מוכח, הא אפ"י נימא דטוה"נ ממון, אין להם שום הנאה ממנו, שהרי נוטלין בעל כרחו. [א"ה, לכאן נהנין מממנו, מיהו לישנא דמתני' דאסר הנאתו ולא נכסין], ותו קשה וכו', ותו קשה לי, אפ"י טוה"נ אינה ממון, היאך רשאינן ליטול בעל כרחו, הא מ"מ יהבא רחמנא רשות לבעלים ליתן לכל מי שירצה וכו'.

אלא פשיטא דאפ"י אם טוה"נ אינה ממון אסור ליתן בידיה, [ולא כמש"כ התוי"ט בב"ק פ"ט מ"ז], ועיקר מצות נתינה הוא ליתן בתורת מתנה וכו', משו"ה כשלא נדר הנאה ורשאי ליתן כפי המצוה, אסור לכהנים ליקח מעצמן, ואפ"י למ"ד טוה"נ אינה ממון ואין בזה משום גזל, מ"מ כך הוא המצוה ליתן למי שרוצה בתורת מתנה, [ומה"ט בסיפא שלא נדר אלא מכהנים אלו ואפשר לקיים מצות נתינה באחרים, פשיטא דאסור ליקח בעל כרחו], משא"כ כשנדר הנאה ואסור ליתן בידיה [ואפ"י אי טוה"נ אינה ממון וכנ"ל], א"כ תליא דין לקיחה בעל כרחו בדין טוה"נ אי הוי ממון או לא, דאי הוי ממון אסור ליקח בעל כרחו משום גזל, והוי הדין שיטלו מעצמם וברצונם דוקא, [ולא חשיב שנהנים ממנו. ויל"ע], אבל אם אינו ממון, רשאים ליקח גם בעל כרחו, אחרי שא"א לקיים מצות נתינה, והיינו שמוכיח הגמ' מדתנן יטלו אפ"י בעל כרחו, ש"מ טוה"נ אינה ממון.

**פד: משלם לו דמי טבלו.**

ופ"ה הר"ן דמי חולין שבו, ודמי תרומות ומעשרות לפי טובת הנאה שיש לו בהן. וכ"כ הרשב"א. וכן פ"י בשיטמ"ק בשם הרא"ם בפ"י קמא. וכ' עוד, א"נ כולו דוקא, דחשיב ליה פעמים טובת הנאה לפי כולו, שבלאו הכי נותן משלו לקרובו או לאוהבו. [ולכאן צ"ב, דהא גרמא הוא, מה שחסרו ממון זה ע"י גניבת הטבל].

**פד: בר"ן ד"ה קסבר. דטובת הנאה בטובל ואינו טובל תליא, דכתיב ולא יחללו וכו', וכמאן דכתיבא בהו נתינה דמיא.**

והרשב"א הוסיף וז"ל, ואע"ג דבמעשר עני גופיה כתיבא נתינה, הא כתיב נמי והנחתו, [ויצא אחד בחבירו. ל' המאירי], אבל "ירימו" אליהם לך, דאיתקוש נתינתן. ומורי הרב ז"ל פ"י לשון אחר, דכיון דכל המעשרות טבלי וזה אינו טובל, מדמינן ליה ללקט שכחה ופאה, וסמכינן על קרא דכתיב והנחתו בשערין, ולמ"ד טובל כשאר המעשרות, מדמינן ליה לשאר המעשרות ואזלינן בתר קרא דכתיב וגם נתינו.

וז"ל השיטמ"ק, פירוש כיון דאין איסור טבל בספיקו, מה שחייב להפריש מודאו, אינו מוכח [אצ"ל מכח] שתיאסר התבואה, שגם ודאו אינו טובל אלא מדרבנן, אחר שלא גזרו איסור טבל על ספיקו, וא"כ מה שמפריש מודאו, **כמו אדם שפורע חובו**, הילכך אין בו טובת הנאה לבעלים, דללקט שכחה ופאה שאינן טובלין מדמינן ליה, דהנהו לית בהו טובת הנאה וכו', ומ"ד קורא שם קסבר ספיקו טובל, הלכך ודאו מפריש מדאורייתא **מכח איסור טבל**, הלכך לתרומה שמפרישה מכח טבל מדמינן ליה, דהיא אית בה טובת הנאה לבעלים וכו'.

**פה. אלא הכא במתנות שלא הורמו כמו שהורמו קא מיפלגי.**

כ' המאירי, ר"ל שלדעת האומר דמי טבלו, כמי שהורמו דמיין, ויש לו בהן מעכשיו טובת הנאה, ולדעת האומרים אינו משלם אלא דמי חולין שבו, לאו כמו שהורמו דמיין, ואין לו בהן עכשיו טובת הנאה. [איפכא מפ"י הר"ן. וצ"ב].

**פה. היינו טעמא דרבי, קנסוה רבנן לגנב כי היכי דלא ליגנוב, ור"י בר"י יהודה סבר קנסוה רבנן לבעה"ב וכו'.**

כ' הרשב"א, י"מ דלצדדין קאמר, וה"ק אי טוה"נ אינה ממון, דר"י בר"י יהודה ניחא, ורבי סבר קנסו לגנב, ואת"ל טוה"נ ממון, דרבי ניחא ור"י בר"י יהודה סבר קנסוה לבעה"ב. [וכפ"י הר"ן והרא"ש]. ומסתברא דאאוקימתא

דטוה"נ אינה ממון סמיק, וה"ק לעולם טוה"נ אינה ממון כדקא שני, אלא טעמא דרבי משום דקנסו רבנן לגנב, ור"י ב"ר יהודה סבר, אע"פ דודאי איכא למיקנס לגנב כי היכי דלא ליגנוב, אפ"ה לא קנסין ליה, משום דקנסין ליה לבעה"ב דלא לישטייה לטיבליה, וקנסא דבעה"ב היינו כשנמנעים מלקנוס הגנב. [וכן מטין דברי רש"י].

### **פה. משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים, וכיון דקא אתי למיסרה עליהו, שויה עפרא בעלמא.**

כ' התוס' ר"ד, ראיתי כתוב בספר הישר [סי' צ"ו], ולויים דקתני, לר"מ דאמר מעשר ראשון אסור לזדים, דאיכא דמוקים סתם מתני' כוותיה בפ' יש מותרות [יבמות פה:]. ואין נ"ל זה הדוחק כלל, דלא מיבעיא מעשר, אלא אפי' תרומה, אע"ג דאסירא לזדים ולא חזיא לאכילה אלא לכהנים, ימכרנה לכהנים ויהיו הדמים שלו, וכ"ש המעשר, ואמאי תני יטלו בעל כרחו, ואמאי אמר דשויה עפרא בעלמא.

אלא ודאי טעמא דמילתא לאו משום איסור זרות הוא, אלא משום דהוא מתנות כהונה, ומעשר הוא מתנות לוי, וה"ה נמי אם היה מעשר עני הוא מתנות עניים, והלכך לא חזי אלא לכהנים וללויים ולעניים, ולדידיה לא חזו לא לאכלם ולא למוכרם, מפני שהוא מחויב ליתן אותם, ואין לו עליהם אלא טובת הנאה, הלכך וכו' כשאסר כל הכהנים והלויים בהנאתו, אסור לתתם לשום אחד מהם, ונמצא שהפסיד טובת הנאה שהיתה לו עליהם, והרי הם אצלו כעפרא בעלמא, שלתתם לשום אחד מהן אי אפשר, שנמצא מהנהו כשמקדים ונותן לו, והוא אינו יכול ליהנות מהן מפני שאין שלו והן מתנות כהונה ולויה, הלכך אם באים ונוטלין בעל כרחו [אצ"ל בעל כרחו], אינן נהנין ממנו כלום, שכבר הפסיד טובת הנאה שהיתה לו בהם.

### **פה. משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכו', שויה עפרא בעלמא.**

כ' הרשב"א, קשיא לי אשמעתין, אכתי אמאי באין ונוטלין בעל כרחו, דכיון דטובת הנאה ממון, יכול הוא למכור אותה הנאה שיש לו בהם לאחרים, ואותם אחרים יתנום לכל כהן שירצו. ותירץ בקרן אורה, דעיקר טובת הנאה הוא מדמכתב בהו נתינה, דזכתה לו התורה בנתינה למי שירצה, אבל הכא דאסר הנאת כל הכהנים ממנו ואין הנתינה בידו, משו"ה אין לו עוד טובת הנאה בזה. [ועיין כע"ז בנתיה"מ [סי' רע"ח ס"ק י"א] לענין מכירי כהונה, דכיון דאסור לחזור בו וליתן לאחרים, נתבטל הטובת הנאה].

והמהר"צ חיות כ' לתרץ, דאע"ג דקיי"ל טובת הנאה ממון, מ"מ אין זה אלא קנין פירות, וקיי"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, וא"כ אינו במכירה, ורק לכהן יכול למכור, מפני שיש לכהן קנין הגוף בהם, אבל לישראל אחר דאין לו חלק בגוף רק קנין פירות בטובת הנאה, ולכו"ע אינו ממון ואינו במכירה לקנות אותו.

### **פה. וכיון דקא אתי למיסרה עליהו, שויה עפרא בעלמא.**

ופי' הר"ן ושאר דאפקריה, ולכן הותרו הכהנים המודרים ליהנות ממנו. ובקה"י [סי' מ"ב אות ב'] הביא קושית חכ"א, דהא אמרינן לעיל [פב.] דכוליה פירקין ר' יוסי היא, והרי ר' יוסי סובר בסוף פ' אין בין המודר [מג.] דהפקר אינו מתיר במודר הנאה. וי"ל דדברי ר' יוסי הם התם שמפקיר בשביל שיהא המודר מותר בו, דכל כה"ג גזרינן משום מתנת בית חורון, וכדאמר רבא שם [מג.]: דטעמא דר' יוסי גזירה משום מתנת בית חורון, אבל בהך דהכא דקונם כהנים ולויים נהנים לי, שאין כוונתו כלל לעשות משהו בשביל שיהיו הכהנים והלויים יכולים ליטול, ואדרבה, עד עכשיו יכולים ליטול מדעתו, והוא אינו רוצה כלל להנות אותם ואסר הנאתו עליהם, רק הדין הוא שיכולים ליטול בעל כרחו [לפי שכבר אבד זכות טובת הנאה שלו], י"ל דכל כה"ג אפי' ר' יוסי מתיר ליהנות אחר ההפקר, דליכא בכה"ג משום גזירת מתנת בית חורון.

ובשאלתות פ' קרח [שאלתא קל"ב, הו"ד בגילויני הש"ס למהר"י ענגיל] כ' וז"ל, רישא היינו טעמא יטלו על כרחו, כיון דקא אסר לה אכולהו כהנים, קא משוי לה עפרא בעלמא, ולישווי' עפרא לא קניא ליה. עכ"ל. [ולפ"ז לכא' לא חייל נדריה כלל, דהוי כאוסר דבר שאינו שלו על אחרים, [משא"כ לפי שאר ראשונים חייל נדריה, אלא דאעפ"כ באין ונוטלין בעל כרחו]. אלא דלפ"ז לכא' צ"ב אמאי יטלו בעל כרחו, דאי לא חייל נדריה, אכתי אית ליה בהפירות טובת הנאה. ויש לדון להך טעמא דהשאלתות, היכא דנדר קודם שהפריש, או קודם מירוח [שעדיין לא נתחייבו], אי חייל נדריה ויאסר לעולם, דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו, עיין לעיל מב: ומז:].

### **פה. בר"ן ד"ה ומהא שמעינן. אע"פ שיכול לישאל על נדרו וכו', מיהו היכא דאיתשיל וכו'.**

והריטב"א כ' וז"ל, ואיכא דמשמע ליה מהכא, דכיון דאמרי דתרומה דלית ליה בגוה היתר אכילה ולא היתר הנאה כלל אינה חשובה ממון, מאן דאסר נכסיה עליה בקונם גמור ואתי אחרינא ושקליה, לא מצי האי תבע ליה מידי, דלאו ממוניה הוא כלל, דלא חזי ליה לזבוניה ולא למיתביה לאחרנא, ואפי' איתשיל עליה לסוף, כיון דבשעתא דשקליה לא הוי ממוניה, זכה ביה אידך, ולא מצי האי מיתשיל עליה, כדאמרינן [נט.]. בתרומה ביד כהן עסקינן דלא מצי לאיתשולי עליה. [ומשמע מסתימת הדברים דה"ה אם לא זכה אלא במקצת נכסים הנאסרים, ואע"ג דעל הנותרים שפיר יוכל להשאל, לא נימא דמחמת זה הותר כל הנדר מכה כללא דהותר מקצתו הותר כולו. ונפק"מ גם לענין מי שהפריש סאה תרומה ונתן חציה לכהן, דאפי' אם ישאל על מה שבידו, לא מהני למה שביד כהן, ובלא"ה צ"ת אם בתרומה איתיה לכללא דהותר מקצתו הותר כולו].

ולא נהירא, דשאני התם דכהן אית ליה זכיה בתרומה מנפשיה מתחילת הפרשה, ומכיון דאתי לידיה זכה בו לגמרי, והוה ממוניה גמור, ולא מצי ישראל לאיתשולי עליה, אבל גבי קונם, ישראל דזכי ביה מהיכא זכה ביה, כיון דהאי לא אפקריה לגמרי, אע"ג דלאו ממוניה דהאי חשיב השתא, מכיון דמצוה לאתשולי אקונמות, ולהכי חשיב דשיל"מ [נט.]. וכו', ואפי' כי איתיה נמי ברשותיה דהאי, מצי מריה קמא לאיתשולי עליה, וחכם עוקר את הנדר מעיקרו, והו"ל גזל בידא דחבריה. עכ"ל הריטב"א. והנימוק"י נסתפק בזה.

### **פה. בר"ן ד"ה ומהא שמעינן. וא"ת א"כ היאך יטלו כהנים בעל כרחו, למה לא נחוש דילמא מיתשיל ומתנהו מדידיה וכו'.**

כ' בהגהות פור"י, צ"ע דמאי מיתשיל, אם על הנדר, א"כ גם אם נהנו מדידיה לא עבדו איסורא, דהא היו מותרין ליהנות ממנו, ואם ישאל על התרומה, חדא דא"כ בכל תרומה נחוש דילמא מיתשיל והוי טבל, ועוד דהא איתא לעיל [נט.]. הכא בתרומה ביד כהן עסקינן דלא מצי מיתשיל, ודוחק לומר משום דהתם מוקמינן מצות נתינה. [ועיין בקרן אורה שהביא דהנו"ב [מה"ת יו"ד סי' קמ"ט] פי' כן בכונת הרשב"א דישאל על התרומה קאמר, והקרן אורה הקשה ע"ז, מה יועיל בזה, הא צריך להפריש אחרים תחתיהם].

ואפשר לומר דהכא חיישינן דילמא מיתשיל לאחד או לשני כהנים והנשארים ישארו באיסורן. [וכ"ה להדיא בחידושי הרשב"א]. וגם זה דוחק, דהא קיי"ל נדר שהותר מקצתו הותר כולו, וי"ל דבחרטה איירי כהרמב"ן ז"ל [הו"ד בר"ן לעיל כו. בד"ה וכתב עוד], דס"ל לא מותר כולו, [וכ"כ הרש"ש, וכ' עוד דאפשר נמי במעמיד]. ועוד י"ל דכוונתו דנהנו מדידיה הוא לאיסור גזל, אף שיכולים לשלם כעת.

### **פה. בר"ן ד"ה ומהא שמעינן. דאם איתשיל עבדו כהנים איסורא למפרע וכו'. הרשב"א ז"ל. ואני מסתפק בזה, לפי שמשעה שאסרו על עצמו הפקירו וכו', שאיני מוצא שאלה בהפקר.**

בקה"י [סי' מ"ב] ביאר מחלוקתם, דלהר"ן איסורי הנאה אינם הפקר ממילא, [כמבואר בדבריו לעיל [מז. בד"ה בעי אבימי] דאם אמר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי בחייו ובמותו, כשמת המזיר זכה בנו בהנכסים, אלא

שאסור ליהנות מהן, ולכן יתנן לבניו או לאחיו, וכן בע"ח באין ונפרעין מהן]. א"כ הא דקאמר רבא הכא דשויה עפרא בעלמא, היינו משום דהבעלים הפקירו את הטובת הנאה שלהם, דאע"פ דבההוא דהאומר לבנו קונם שאתה נהנה לי לא הוי הפקר, זהו התם שאביו אסר עליו את הדבר, אבל כשהוא עצמו עושה קונם המפקיע ממנו אפשרות של הנאה, כהך דהכא שהוא עצמו קלקל את זכויותיו, אומדנא הוא שהוא מפקיר, ולכן שפיר הקשה דאם הוא הפקיר טוה"נ שלו, לא פקע ההפקר אפי' כשהותר הקונם.

אבל הרשב"א ז"ל לא פירש כלל משום שהבעלים מפקירין, אלא כ' כבר סלקה הוא מיניה ואפסדה אנפשיה וכו', והו"ל כאיסורי הנאה שאין לו בהם צד הנאה, דע"ז ממילא אינם נחשבים כשלו, ואזיל לשיטתו, דבההיא דלעיל [מז]. תמה איך בע"ח באין וגובין ממון שאינו שלו, דבע"ח כשגובה, מן ההפקר הוא זוכה בו, דהו"ל [הדבר הנאסר בקונם] כחמץ בפסח וכערלה וכלאי הכרם וכו', [עכ"ל הרשב"א לעיל], ובשו"ע א"ח [סי' תרמ"ט ס"ב] פסק הרמ"א ז"ל בשם תשובת הרשב"א ז"ל, דהמודר הנאה מלולבו של חבירו או של עצמו אינו יוצא בו ביום הראשון, דלא הוי שלכם.

וכיון ששיטת הרשב"א ז"ל דכל איסוה"נ ממילא הם מופקעים מרשות הבעלים, א"כ גם הכא אין פירושו כלל שהבעלים הפקירו את הטוה"נ, אלא שממילא נעשית הטוה"נ אצלו כעפרא בעלמא, דהא איסוה"נ אינם שלו, ולפ"ז פשוט דאם נשאל על נדרו דהו"ל שוב ממנו למפרע, ולק"מ קושית הר"ן דעכ"פ יהא ההפקר קיים, דלהרשב"א ז"ל אין כאן הפקר כלל רק דהדין איסוה"נ משוי ליה בגדר הפקר, וכשהותר הנדר ונעקר למפרע אין כאן הפקר כלל.

[ועיין בהגרע"ב ז"ל דעל מש"כ הר"ן שאין מוצא שאלה בהפקר, כ' וז"ל, אע"ג דתורת נדר הוא ודאי דלא יחל דברו, זולת זה אין להפקר שורש אחר מן התורה, [עיין ברמב"ם בפ"ב מהל' נדרים הי"א], מ"מ אין לו התרה, דהו"ל נדר על דעת רבים, שלטובתן נדר].

#### פה. ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו.

כ' הרשב"א בכתובות [נט.], קסבר דהעדפה שע"י הדחק ידידה הוי, ואית ליה נמי אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, ואע"ג דר"ע ור"מ בדבר שלא בא לעולם בחדא שיטתא קיימי, כדאמרינן ביבמות [צג]. ר"מ כר"ע, ואמרינן בעלמא [ב"מ לג]: נמי אימר דשמעת ליה לר"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתו, והעדפה שע"י הדחק לא עבידא דאתיא, י"ל דהעדפה נמי עבידא דאתיא, כי הכי דקרינן פירות דקל עבידי דאתו ואע"פ שהוציא יתר מאד מן הראוי לדקל זה להוציא, אלא דהכא והכא לא שכיח, ודבר דלא שכיח כיון דעביד דאתי קדוש לר"מ ולר"ע.

#### פה. ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו.

וכ' הר"ן דמצי מיפר משום דברים שבינו לבניה, וכוונתו כמש"כ הרא"ש, דא"א להיות שלא יתערב בשלו, [ול' תוס' בקידושין [סג. ד"ה יפר], שא"א לצמצם ליהנות משלה מה שהיא חייבת לו, וא"א שלא יהנה יותר מן הראוי לו, ויאסר אף בשאר מעשה ידיה. והנימוק"י מסיים בה, ואפשר שיבואו לידי קטטה]. והתוס' בכתובות [נט. בד"ה ר"ע] תירצו עוד, דגם חלקה משועבד לו שילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות, ולא אלמוה רבנן לשעבודא דבעל אלא בעיקר מעשה ידיה שהם שלו לגמרי. אבל הריטב"א כ' וז"ל, ר"ע אומר יפר שמא תעדיף וכו', הילכך צריכה התרת חכם לאותו עודף, דאילו בעל לא מצי מיפר, דליכא בהא ענוי נפש, ואידי דקתני רישא אינו צריך להפר, נקט סיפא יפר.

פה: א"ל אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו וכו', אלא יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו וכו'.

כ' הרשב"א בכתובות [נט.], וז"ל, דדבר שלא בא לעולם דכוותה הוא, דמה שאינו בעולם, אינו שלו, ואיך הוא אוסרו על חבירו, כלומר, ובשלמא עליה דידיה מצית למימר לפום מאי דמדמית להו דמצי למיסרי, לפי שאדם אוסר פירות חבירו עליו, אבל על חבירו אי אפשר. ומיהו לדידן אפי' עליה דידיה לא מצי אוסר מה שלא בא לעולם, דלא דמי לפירות חבירו, דהתם איתנהו הכא ליתנהו. כך פירש ה"ר שלמה בן אברהם דמונשפליר ז"ל. ואינו מחוור בעיני, דכולה מכילתין דנדרים מוכחא הכין דאדם אוסר דבר שלא בא לעולם על עצמו, ובהדיא תנן [לעיל נז.]. האומר לאשתו קונם מעשה ידיך לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן, ותנן לעיל [ל:]. הנודר מן הנולדים, [א"ה, באמת הקשה שם הדרשה [סי' רי"ז ס"ק מ"ה] דהא העתידין להוולד הוי דבר שלא בא לעולם, וכ' דאפשר דזה נקרא יותר בא לעולם, כיון דודאי יבא, דדרך העולם בכך. אמנם הש"ך שם [ס"ק מ"ב] כ' על דבריו דבחנם דחק, דאדם אוסר על עצמו דבר שלא בא לעולם].

והרמב"ם [בפ"ב מהל' נדרים הי"ג] כ', אמרה וכו' או שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה וכו', אבל צריך הוא להפר שמא יגרשנה וכו'. ותמה עליו הר"ן בכתובות [נט.], דסוגיין משמע דדוקא באומרת יקדשו ידי לעושיהן צריך להפר, הא לאו הכי אפי' לכו מגרשה לא חייל, דאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו. ות"י הכס"מ והלח"מ, דלמאי דמסקינן [פז]: שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו ומפקיעין מידי שעבוד, חייל נמי על דבר שלא בא לעולם [לאוסרו אפי' על חבירו], וכן הסכים הגר"א בבאורו [סי' רל"ד ס"ק קכ"ט] בדעת הרמב"ם.

#### פה: באומרת יקדשו ידי לעושיהן.

כ' הרשב"א בכתובות [נט.], תמיה לי, דבשלמא אילן, תפיס הקדש בגוף האילן להיות הפירות כפירות דקל של הקדש, אבל ידי האשה אין הקדש חל בהם, חדא דאינו שלו להקדישו, וכמקדיש דבר שאינו שלו, ולא קרינא ביה כי יקדיש את ביתו, דמי עדיפא אשתו מעבדו ושפחתו העבריים, וכדתניא [ערכין כח]. "מאדם" אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים, אבל לא עבדיו ושפחותיו העבריים, ועוד, שאין הקדש חל בבן חורין, דגופיה לא קדיש כלל, ואפי' לר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה, לא קדיש אלא לדמי, כלומר שנותן דמיו כאילו אמר דמי פלוני עלי או דמי עלי, ואין מעשה ידיו הקדש, אלא הרי זה עושה ואוכל, וכדאמרינן בגיטין [לח:]. וכו'.

ועוד קשיא לי, דהא לא דמו ידים לדקל, דדקל לפירותיו דינא הוא דבקניית הדקל יקנה הפירות דעבידי דאתו מיניה, דמגופו של דקל הן, אבל מעשה ידיה דלאו מגופן של ידים נפקו, אלא מעלמא אתו, בהקדש הידיים האיך יקדשו מעשיהן, הא למה הדבר דומה, למקדיש מצודתו למה שתעלה, דלכא' לא קנה הקדש, ותדע לך וכו'. ומיהו בירושלמי הוה משמע דיקנה, דגרסינן בפ' חזקת הבתים [פ"ג ה"א], המוכר עובר פרתו לא עשה ולא כלום וכו', אבל מוכר הוא פרה ומשייר עובר, ושפחה ומשייר ולדותיה, מוכר הוא שדה ומשייר מעשרותיו, מוכר הוא חורבה ומשייר אוירה, כלומר דמשייר בעין יפה משייר, והרי הוא כמשייר שדה למעשרותיו ופרה לעוברת וחצר לאוירה וכו', אלמא משייר חצר לאוירה מהני, וה"ה למוכר חצר לאוירה קנה האויר אע"פ שאין יוצא מגופה של חצר.

ואולי נאמר בזה, דלקנות לשעה כדי לקנות בו דבר אחר כגון דקל לפירותיו וחצר לאוירה וידים למעשיהן, כיון דמ"מ אין הכוונה ועיקר ההקנאה לגוף הדבר שהוא בעולם, אלא לקנות על ידיהן דבר שאינו בעולם, בקניית כל דהו סגי, ואע"פ שאינו יוצא מגופו לגמרי כפירות מן הדקל, אלא כל שבאין ממנו קצת, כגון המלאכה שהיא באה מן הידים בטרחן ותנועתן, וכן האויר שנראה כאילו הוא חלק מן החצר, אבל מצודתי למה שתעלה, שאין הציידה בטורח המצודה, אלא שהדגים נכנסין לתוכה וכו'. [יעו"ש עוד].

**פה: בר"ן ד"ה ר"י בן נורי. ות"ק פליג עליה דר"י בן נורי, אי משום דלא ס"ל דמהניא הפרה לכי מגרש לה וכו'.**

וכ' ע"ז הרש"ש, והא דפריך לעיל בריש פרקין [עט:]: בפשיטות, ודברים שאין בהם עינוי נפש כי מגרש לה חיילא עלה מדר"י בן נורי דהכא, אע"ג דרבנן פליגי עליה בזה, היינו משום דעד כאן לא פליגי אלא היכא דהשתא בעודה תחתיו לא חיילי עליה כלל, אבל התם מודו דמיגו דמהניא הפרה לעודה תחתיו, מהני נמי לאחר שתתגרש. [ועד"ז כ' בקרן אורה]. אבל קשה, דלכא' הא גוונא דמתני' תליא בפלוגתא ר' ישמעאל ור' ע' דלקמן [פט:], דלר"ע יכול להפר אף בכה"ג. ויש לחלק, דהתם עכ"פ יוכל להיות הנדר הזה גם בעודה תחתיו, אבל הכא אי אפשר שיחול הנדר הזה מעתה.

עוד כ' הר"ן בטעמיה דת"ק וז"ל, אי משום דנדר גופה כיון דהשתא לא חייל, לקמיה נמי לא חייל. וז"ל הרשב"א בכתובות [נט:], י"ל דת"ק לא חייל לגירושין, דגירושין לא שכיחי. א"נ י"ל, דלמאי דקס"ד השתא דלא אמרה לכי מגרשנה, לא קשיא ולא מידי, דכיון שהקדישה מעכשיו והשתא לא קדוש, לקמיה נמי לא קדוש וכו', ולמסקנא נמי דאסקה רב אשי דטעמא דר"י בן נורי משום דקונמות כקדושת הגוף דמי, לת"ק נמי לא צריך, דקסבר ת"ק דיש מעילה בקונמות ולא כקדושת הגוף דמי. [א"ה, לכא' כוונתו דאית להו נמי פדיון, ולפ"ז צריך לאוקמה בקונם כללי, דאילו בקונם פרטי לכו"ע אין לו פדיון כמבואר לעיל [לה.]. ויל"ע], והלכך אי משום גירושין לא צריך, דלא חלה קדושה, דכהקדש דמים דמו, דאין מפקיע מידי שעבוד.

**פו. אשה בידה להתגרש.**

כ' בהגהות פור"י, אע"ג דהא יכולה לומר מאיס עלי, וכדקשו תוס' בכתובות [סג: בד"ה אבל], וי"ל דמ"מ לא מיקר בידה כיון דצריכין לכופו. ואפשר לומר דבזה מחולקין רב פפא ורב שישא, דרב פפא ס"ל דנתינה בעל כרחו [שנותן להמלוה דמים לפדות שדה שמשכן] לא הוה נתינה, דזה לא נקרא בידו, ואפ"ה מצי לאקדושה לכשיפדנה, וה"נ באשה, אע"ג דלאו בידה, מהני מה שאמרה יקדשו ידי לעושיהן לכי מגרשה. כ"נ לכא' כוונתו], ורב שישא ס"ל דהוה נתינה בעל כרחו נתינה, על כן פריך מי דמי שדה בידו לפדותו. ועיין בנימוק"י שכ' בשם הריטב"א, דמהא שמעינן שהמורדת על בעלה ואמרה מאיס עלי אין כופין אותו לגרשה, דא"כ הרי בידה לפדות עצמה מבעלה, ואי משום שמחוסר מעשה פדיון, קרקע נמי מחוסר מעשה.

**פו: בר"ן ד"ה מתקיף לה. ומקשו הכא אשה נמי וכו', יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה וכו'.**

ובתוס' הרא"ש בכתובות [נט:], כ', י"ל משום דלא שכיח הוא. [דאין דרך האשה לומר לבעלה כך, ל' התוס' רי"ד במתני' [אקושיא אחריתי]. ומ"מ עיקר תי' תוס' הרא"ש צ"ב]. וז"ל הרשב"א בכתובות [נט:], תירצו בתוס' דהכא לכשתמצא לומר אין הלכה כרב הונא קאמר, אבל לרב הונא ודאי קדשה. [דס"ל לתוס' דכי אמרה איני ניזונית פטורה מכל ז' מלאכות שהאשה עושה לבעלה, [ודלא כהר"ן], שכ"כ להדיא שם [סג. בתוד"ה רב הונא]. מהר"ם שי"ף שם].

והרמב"ן נ"ר תירץ, דאפי' לרב הונא קאמר, דליכא מ"ד דליקדוש השתא, משום אלימותא דהך שעבודא דבעל דלדידיה נינהו, עד דאמרה הכי בפירוש, וכיון דמהשתא לא קדוש, לא קדוש לכי מגרשא משום האי טעמא דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה, דהאי טעמא הא לא מחיילא להו מהשתא, וכי היכי דלא חיילי מהשתא, לא חיילי לעולם, ודמייא הא לאומר לחבירו שדה זו שמכרתי לך מעכשיו ואם לא באתי, לכשאקנה ממך תקדוש, דלא קדשה אע"פ שבידו לבטל המקת. פירוש לפירוש, לפי שזו לא תלתה בלכשתאמר איני ניזונית, שאילו ודאי אמרה לכשאומר איני ניזונית ואיני עושה קדשה, משום דתלתה בדבר דקאי בידה למעבד, וכן באומר שדה זו שמכרתי לך מעכשיו אם לא באתי, ואמר לכשאבא

תקדוש קדשה, אבל השתא דתלתה במה שאינו בידה, אע"פ שיש בידה מצד אחר לא קדוש. [יעו"ש דשו"ט עוד בדברי הרמב"ן].

ומסיק הרשב"א, ומ"מ לענין קושיין איכא למימר, דכיון דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל, עשאוהו כלוקח גוף האשה, ובעלמא קנין כספו קרינן לה, וכשהיא אומרת איני ניזונית ואיני עושה רואין אנו אותה כאילו היא קונה עצמה ממנו, ואע"פ שאינה קונה עצמה ממש אלא פודה, כל שלא פדתה עצמה הרי היא ביד הבעל בקנין חזק, ודמייא לאומר לחבירו שדה זו מכורה לך לכשתביא מעות ואמר לוקח לכשאביא לך מעות תקדוש, דלא קדשה, דעד דמביא מעות לאו דידיה הוא.

**פו. נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו, נדרה בתו וסבור שנדרה אשתו.**

בהגהות פור"י הקשה, למאי איצטריכו זוגא זוגא [לשנות בכל אחד דבר והיפוכו], דמה לי רישא ומה לי סיפא. ונ"ל דיש לתרצה ע"פ שיטת הרמב"ם דאב מיפר כל נדרי בתו אפי' שאין בהם עינוי נפש, על כן צריך למיתני תרוייהו, דאי תנא נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו, הו"א התם הוא דיחזור ויפר, דלא איכפת ליה אי הוי עינוי נפש, דהא יכול להפר אפי' דלאו עינוי נפש, משא"כ באשתו דאינו יכול להפר אלא עינוי נפש או שבינו לבינה, על כן צריך לחזור ולהפר, [אפי' אם באמת הוא עינוי נפש. דאי לאו הכי, פשיטא דאין הפרתו כלום], אבל להיפך, אימא אין צריך לחזור ולהפר. וכן נדרה בתו וסבור שנדרה אשתו, הו"א התם הוא דאע"פ שקיים יכול לחזור ולהפר [כמש"כ הר"ן] משום דגבי בתו הוא יותר קפידא, מדיכול להפר אפי' נדרים שאין בהם עינוי נפש, על כן קיום אשתו אינו נחשב לקיום. וכיון דתנא דבר וחילופו, על כן גם באינך שני בבות תנא ג"כ דבר וחילופו.

ומ"מ צ"ע אמאי לא תני נדרה אשתו וסבור שהיא אשתו השניה, וכן בבתו. [וכן הקשה הרש"ש, והוסיף, דהא דכוותה גבי גט דדרשינן וכתב לה לשמה, ממעטינן מזה כתב לגרש את הגדולה לא יגרש את הקטנה].

**פו: וסבור שנדרה בתו.**

בשלמי נדרים הביא בשם ס' בנין יחזקאל, דאם ראה את האשה ונתכוון להפר לה, אלא שהיה סבור שזאת האשה היא בתו ואח"כ שנודע שזו היא אשתו, דהויא הפרתו הפרה, כיון שנתכוון עכ"פ לגוף זה, [יעו"ש ראייתו מסוטה]. והשלמי נדרים דחה ראייתו, ומייתי נמי מדתנן לעיל [כה:]: ראה אותם אוכלים תאנים ואמר הרי הם עליכם קרבן, והיה שם אביו או אחיו, דהוי מוטעה בעיקר הנדר וא"צ התרה, וה"ה בנידון דידן. ועיין בקה"י [סי' מ"ג אות א'] שכ' איפכא מהבנין יחזקאל, דסוגיין דיליף לה מקראי דאינה הפרה, מייירי שמדבר לזו שנדרה, רק שבלבו סבור שהיא בתו, אבל בטועה וסבור שאשה אחרת נדרה, הוי כטעות דכל התורה, דכל מעשה בטעות לאו כלום הוא, וא"צ קרא לזה, דאין כאן פיו ולא לבו לגבי אשה זו. וז"ל הריטב"א כאן, פ"י כגון ששמע מאחורי הכותל ולא הכיר, או שהודיעוהו כן והפר על דעת בתו, דהויא לה הפרה בטעות.

**פו: נדרה מתאנים וסבור שנדרה מן הענבים וכו'.**

כ' הפרישה [סי' רל"ד ס"ק מ"ח], קצת קשה פשיטא שאינה הפרה, דהא צריך לפרט את הנדר, ודוחק לומר דבידיעבד הוי הפרה אפי' בלא פירוש. [וכ' ע"ז הש"ך [בס"ק מ"ח], א"א לאומרו, דאף בדיעבד לא מהני אם אינו מפרט, כמבואר בשו"ע סי' רכ"ח סט"ו]. וי"ל דאין צריך פירוש אלא משם שנודע שלא נדר דבר כדי לאפרושי מאיסור, וא"כ בהאי פירוש דבין תאנים וענבים אין חילוק בזה. והש"ך דחה תירוצו, דבכל מילי צריך לפרט הנדר, ועוד דאכתי תקשי מהא דקיי"ל [שם סכ"ה] דבעל מיפר נדרים אע"פ שלא שמען, אלא הדבר פשוט דא"צ לפרט הנדר אלא בהתרת החכם משום מילתא דאיסורא, ואילו הוה ידע חכם שיש בו נדנדוד איסור לא היה מתירו וכו', אבל הבעל מיפר לרצון אשתו אפי' מילתא דאיסורא, והכי משמע פשטא דסוגיא דפ' השולח, והיינו דלא אישתמיט חד מהפוסקים

ראשונה, דא"כ כשפסק השו"ע [בסעיף ל"ב] כהרשב"א והריטב"א, הו"ל לרמ"א לחלוק בזה, כי היכי דהביא שי' הרא"ש לענין הפרה קודם שמיעה [בסעיף כ"ה]. ואולי ס"ל דהא גופא ילפינן מקרא דלא מקרי יום שמעו עד שידע האמת. אמנם לפ"ז לא בעינן תרי קראי להפרה ולהקמה, כדפי' הר"ן. ויל"ע].

#### **פו: למימרא דיניא אותה דוקא הוא.**

וכ' הרא"ש, ומשמע נמי הא דכתיב והפר את נדרה, שיכיר הנדר. וכ"כ הרע"ב. [ועיין בשלמי נדרים]. וז"ל התוס' רי"ד, למימרא וכו', פירוש דבשלמא כשנדרה בנזיר וסבור שנדרה בקרבן, או מן התאנים וכסבור מן הענבים, מן הדין יחזור ויפר, שהוא לא הפר נדר זה, אבל כשמע גוף הנדר והפר אותו, מה לי לאשתו מה לי לבתו, והלא שתיהן הן ברשותו, אלא משום דיניא אותה דוקא.

דכתב שצריך לפרט הנדר גבי בעל. [א"ה, לפי מש"כ הש"ך גופיה [בסי' רכ"ח ס"ק כ"ה] דמאי דאמרינן צריך לפרט הנדר, חובת הנודר הוא, ולא שהחכם צריך לשאול ע"ז, וא"כ בעל שמיפר שלא מדעת אשתו. לכאן לא שייך כלל האי דינא. ובקרב"נ כאן [סי' ב' אות ב'] משמע דהיינו גופא תירוץ הש"ך, אבל לשון הש"ך לא משמע כן].

#### **פו: הרי זה יחזור ויפר.**

כ' הרשב"א, ומסתברא דאפי' לאחר כמה ימים, דלא קרינא "ביום שמעו" עד שידע האמת, אם בתו נדרה אם אשתו נדרה. וכ"כ הנימוק"י בשם הריטב"א. [והא דאיצטריך קרא למימר דאין הפרתו הפרה, משום דקיי"ל לעיל [עג. ובר"ן ד"ה משום, וברשב"א וריטב"א שם] דבעל מיפר בלא שמיעה. אמנם לשיטת הרא"ש ודעימיה דאינו מיפר בלא שמיעה עצ"ע. ואין לומר דלדידהו מקרי שפיר יום שמיעה ראשונה "יום שמעו", ולא יוכל להפר אחר יום שמיעה